

Aneta Drabek
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego

Arkadiusz Pulikowski
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytetu Śląskiego

Baza danych ? Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne? - stan badań

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie bazy danych *Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne*, która od niedawna dostępna jest w Internecie [1]. Zawiera ona w tej chwili informacje o 599 tytułach czasopism. Pomysł stworzenia takiej bazy zrodził się w 2003 r., kiedy to, mimo usilnych starań, nie mogliśmy znaleźć takiego źródła informacji, które dałoby nam w miarę kompletną listę polskich czasopism elektronicznych. Niewystarczające okazały się zarówno baza ISSN, jak i przygotowywany przez Ośrodek Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego *Katalog mediów polskich* oraz inne listy dostępne w Internecie. Wówczas postanowiliśmy, że sami stworzymy bazę, która służyć będzie zarówno nam, jak i wszystkim czytelnikom i użytkownikom czasopism naukowych. Miała to być nie tylko prosta lista, ale właśnie baza danych, którą można by przeszukiwać według różnych kryteriów.

W literaturze przedmiotu z ostatnich lat znaleźć można sporo artykułów dotyczących czasopism elektronicznych i ich dostępności w bibliotekach polskich [2] [3] [4] [5], a także współpracy w tworzeniu konsorcjów [6] [7] [8].

Czasopisma elektroniczne – produkt jeszcze kilkanaście lat temu nieznanym przeciętnemu użytkownikowi – dziś stał się niezastąpionym źródłem informacji. Termin „czasopismo elektroniczne” definiuje się zazwyczaj jako wydawnictwo ciągłe, które wydawane jest w formie elektronicznej, a więc zapisane cyfrowo i dostępne na ekranie komputera. Odnotować jednak trzeba, iż ta „klasyczna” definicja czasopism elektronicznych wydaje się być mało adekwatna w zderzeniu z coraz nowszymi formami ciągle aktualizowanych zasobów internetowych. Stąd też „wydawnictwa ciągłe” proponuje się zastąpić terminem „zasoby ciągłe” [9]. W tym właśnie kierunku idą prace Narodowego Ośrodka ISSN w Bibliotece Narodowej, który nadaje numery ISSN także portalom i stronom internetowym. Doceniając wkład Narodowego Ośrodka ISSN w opanowanie „polskiej rzeczywistości elektronicznej” i „ponumerowanie” polskich zasobów ciągłych, chcemy nadmienić, że my w tworzeniu bazy, a następnie w jej analizie nie poszliśmy tak daleko. Ograniczyliśmy się do „klasycznych” czasopism elektronicznych, czyli takich, które mają ustaloną numerację i/lub chronologię.

Kryteria doboru czasopism do bazy

W doborze czasopism do bazy braliśmy pod uwagę tematykę czasopism oraz kryteria formalne. Ponieważ interesowały nas tylko czasopisma naukowe i fachowe, zwracaliśmy uwagę na wydawcę lub instytucję sprawczą (najczęściej były to uczelnie wyższe, towarzystwa naukowe, instytuty naukowo-badawcze, instytuty PAN), a także na poruszaną w czasopiśmie tematykę. Pominęliśmy biuletyny i gazety zawierające jedynie aktualności i felietony. Niemniej ważne były kryteria formalne. Czasopisma musiały mieć własne strony zawierające przynajmniej archiwa spisów treści. Nie braliśmy pod uwagę portali typu Witryna czasopism [10] czy też inicjatywa EBIB-u [11], które zamieszczają spisy treści czasopism niewydawanych przez siebie.

Pomimo wymienionych powyżej kryteriów strona każdego czasopisma była przeglądana szczegółowo i decyzje co do umieszczania (bądź nie) w bazie podejmowaliśmy indywidualnie. W bazie zdecydowaliśmy się umieścić, oprócz czasopism pełnotekstowych (które stanowią ok. połowy czasopism w bazie), także

te, które udostępniają na swych stronach abstrakty lub chociaż spisy treści. Uważamy, że spisy treści są ważną informacją poszukiwaną przez użytkowników, a poza tym być może wydawcy zdecydują się w przyszłości umieścić także pełne teksty na stronach WWW czasopism.

Źródła danych

Ostatecznie przeszukaliśmy następujące źródła zawierające informacje o czasopismach elektronicznych:

- baza danych ISSN Online,
- baza danych BazTech – Baza zawartości polskich czasopism technicznych^[12],
- lista Wiktora Gawareckiego^[13],
- Index Copernicus^[14],
- baza danych Katalog Mediów Polskich^[15],
- lista czasopism naukowych dostępna na stronie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu^[16],
- lista czasopism naukowych dostępna na stronie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku^[17],
- lista czasopism naukowych dostępna na stronie Głównej Biblioteki Lekarskiej^[18],
- Polski Serwer Prawa^[19],
- strony WWW wydawnictw publikujących czasopisma naukowe i fachowe: SIGMA-NOT^[20], ELAMED^[21], TERMEDIA^[22], INFOR^[23], Via Medica^[24],
- własne przeszukiwania Internetu.

Struktura rekordu

Od początku postawiliśmy sobie za cel stworzenie bazy danych, którą będzie można przeszukiwać według wielorakich kryteriów. Dlatego też ustaliliśmy, jakiego typu informacje o czasopismach będzie zawierać każdy rekord. Są to następujące dane:

- tytuł czasopisma,
- poprzednie tytuły czasopism,
- ISSN – podajemy ISSN czasopisma elektronicznego (o ile jest przyznany) z oznaczeniem [e] oraz ISSN wersji drukowanej (z oznaczeniem [p]),
- adres WWW,
- data początkowa, czyli informacja, od kiedy ukazuje się czasopismo,
- data on-line, czyli informacja, od którego rocznika czasopismo jest dostępne w Internecie,
- wydawca lub instytucja sprawcza,
- symbol UKD (informacja z bazy ISSN lub w przypadku braku informacji w bazie, klasyfikowaliśmy samodzielnie),
- częstotliwość,
- spisy treści (informacja w formacie: rok/rocznik/numer),
- abstrakty (informacja w formacie: rok/rocznik/numer),
- pełne teksty (informacja w formacie: rok/rocznik/numer), dodatkowo w przypadku ograniczeń w korzystaniu z pełnych tekstów, podajemy rodzaj tych ograniczeń (np. dostępne dla prenumeratorów, dostępne po zalogowaniu itp.),
- informacja o dostępności (lub nie) wyszukiwarki,
- informacja o tym, czy czasopismo zostało zaliczone do periodyków fachowych,
- informacja o tym, że czasopismo istnieje tylko w wersji on-line,
- link do instrukcji dla autorów,
- uwagi,
- źródło indeksowania, czyli informacje, gdzie znaleźliśmy konkretne czasopismo,
- dziedziny.

Od początku istnienia bazy zakładaliśmy wyszukiwanie czasopism według dziedzin. Ponieważ nie znaleźliśmy takiej bazy czasopism polskich, która zawierałaby kompletne informacje zarówno o samych czasopismach, jak i prezentowanych przez nie dziedzinach, musieliśmy sami przyporządkować dziedziny poszczególnym tytułom.

Wykorzystaliśmy do tego symbole klasyfikacji UKD (przejęte z bazy danych ISSN), a także analizowaliśmy samo czasopismo (spis treści, instytucja sprawcza, rada programowa, informacje ze strony). Staraliśmy się, żeby hasła były z jednej strony na tyle szczegółowe, aby zainteresowani mogli bez trudu je znaleźć, a z drugiej strony na tyle ogólne, żeby się nie okazało, że każdą dziedzinę reprezentuje jeden tytuł. Poza tym trzeba było spojrzeć także pod kątem rozwoju bazy na przyszłość. Zbytnie uogólnienie sprawiłoby, iż w momencie dodawania nowych tytułów trzeba by było zmieniać naszą klasyfikację. W ten sposób uzyskaliśmy listę 143 dziedzin. Nieco odmiennie postąpiliśmy z czasopismami medycznymi. Ponieważ na „medycynę” składa się 193 z 599 tytułów dostępnych w bazie, więc sklasyfikowanie prawie 200 tytułów pod nazwą „medycyna” dałoby trudną do przejrzania listę czasopism. Jednakże z hasła „medycyna” też nie chcieliśmy rezygnować. Dlatego też wszystkie

czasopisma z tej dziedziny mają podwójny przydział. Każde czasopismo medyczne ma, oprócz hasła „medycyna”, drugie szczegółowe uściślające odpowiednią specjalność (np. laryngologia, pediatria, choroby układu krążenia itp.). Zdajemy sobie sprawę, że stworzona przez nas klasyfikacja na pewno nie jest idealna, dlatego chętnie wysłuchamy każdej uwagi i na pewno będziemy nad nią jeszcze pracować.

Weryfikacja danych

Podstawowe dane dotyczące czasopism, wykorzystane w bazie, pochodzą ze strony WWW czasopisma. Stamtąd był przede wszystkim tytuł, adres, informacja o instytucji sprawczej, ISSN, informacje o spisach treści, abstraktach i pełnych tekstach. Ponieważ na stronach WWW często brakowało istotnych informacji, wszystkie tytuły sprawdzane były w katalogu NUKAT. W katalogu weryfikowane były dane dotyczące tytułu, instytucji sprawczej, daty początkowej, tytułów poprzednich. Dodatkowo czasopisma sprawdzane były w bazie ISSN. Z bazy tej pochodzą informacje o ISSN, symbolu UKD, tytułach poprzednich. Kilku czasopism nie udało nam się nigdzie odnaleźć, więc dane mogą być niepełne. Jednakże znakomita większość tytułów została sprawdzona i dane uzupełniliśmy zgodnie z założoną strukturą. Niektóre informacje dotyczące czasopism (adres WWW, dostępność spisów treści, abstraktów oraz pełnych tekstów) aktualizowane są cyklicznie.

Trudności

Chcemy także wspomnieć o trudnościach, jakie napotkaliśmy w trakcie tworzenia bazy. Jedną z nich były zmienione adresy WWW. Wówczas szukaliśmy czasopism według tytułu, na stronie instytucji sprawczej lub na stronie wydawcy. Kolejnym problemem było ustalenie, czy dane czasopismo spełnia założone przez nas kryteria i powinno trafić do naszej bazy. Sporo trudności sprawiały same strony. Część z nich była przygotowana nieprofesjonalnie, czasem trudno było znaleźć na stronie potrzebne dane. Niektóre strony nie zawierały żadnych informacji poza tytułem i spisami treści. Jednak trzeba także zauważyć, że coraz więcej stron czasopism reprezentuje naprawdę wysoki poziom. Przykładem mogą być czasopisma wydawane przez gdańskie wydawnictwo Via Medica. Przyjazny interfejs, kompletne informacje, wiele pełnych tekstów dostępnych bezpłatnie – to cechy, dzięki którym czasopisma te są na pewno często wykorzystywane przez czytelników.

Przygotowanie bazy danych

Baza danych *Naukowe i fachowe czasopisma elektroniczne* została utworzona w programie MS Access. Do wprowadzania danych przygotowano formularz (rys. 1.), za pomocą którego zapisywane są informacje do czterech tabel, z których zbudowana jest baza. W celu udostępnienia w Internecie bazy danych stworzonej w programie MS Access skorzystano z technologii ASP – Active Server Pages firmy Microsoft. Korzystanie z tej technologii wymaga dostępu do serwera z zainstalowanym systemem operacyjnym tej firmy. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego posiada taki serwer w swoich zasobach, dzięki czemu nie było konieczności poszukiwania konta na innych serwerach.

Rys. 1. Formularz wprowadzania danych do bazy czasopism wykonany w programie MS Access

Korzystanie z bazy czasopism

Baza *Naukowe i fachowe czasopisma elektroniczne* znajduje się w Internecie pod adresem: <http://www.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma>. Dostęp do bazy odbywa się za pomocą formularza wyszukiwawczego, indeksu alfabetycznego i indeksu dziedzinowego (rys. 2).

**NAUKOWE I FACHOWE
POLSKIE CZASOPISMA ELEKTRONICZNE**

[informacje o bazie]

WYSZUKIWANIE

Fragment tytułu:

ISSN:

Częstotliwość:

Wydawca:

Rodzaj: ☒ naukowe i fachowe
☐ naukowe
☐ fachowe

Dostęp: ☒ druk i online
☐ tylko online

Oprócz spisów treści: ☐ abstrakty
☐ pełne teksty

formularz dodawania czasopism

INDEKS ALFABETYCZNY

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

INDEKS DZIEDZINOWY

administracja	alergologia	anatomia	anestezjologia	antropologia
archiwistyka	astronautyka	astronomia	balneologia	BHP
bibliotekoznawstwo i informacja naukowa	biochemia	biofizyka	biologia	biologia komórki

Rys. 2. Formularz na stronie głównej bazy czasopism (indeks dziedzinowy skrócono)

Korzystanie z formularza wyszukiwawczego jest intuicyjne. Użytkownik ma do dyspozycji trzy pola tekstowe: fragment tytułu, ISSN, wydawca, do których sam może wpisywać wartości. Częstotliwość ukazująca się czasopisma wybierana jest z listy rozwijanej. Bardzo przydatne w trakcie wyszukiwania mogą okazać się również pola wyboru znajdujące się poniżej wyżej wymienionych pól. Pozwalają one na zawężanie wyszukiwań względem rodzaju czasopisma (naukowe/fachowe), sposobu udostępniania (drukem i on-line/tylko on-line). Można również ograniczyć wyszukiwanie do periodyków posiadających abstrakty i/lub pełne teksty. Wynik wyszukiwania prezentowany jest w postaci listy zawierającej tytuły czasopism spełniających kryteria określone w formularzu. Na rysunku 3. pokazano przykładowy wygląd takiej listy.

Wybrane kryteria: częstotliwość=Półrocznik rodzaj=naukowe abstrakty=TAK pełny tekst=TAK	
1.	AAEM Annals of Agricultural and Environmental Medicine
2.	Archiwum Mineralogiczne
3.	Bulletin of the Veterinary Institute in Pulawy
4.	Current Topics In Biophysics
5.	Electronic Journal of Polish Agricultural Universities
6.	Human Movement
7.	Implantoprotetyka
8.	Nuclear Medicine Review
9.	Perspectives in Environmental Sciences
10.	Postępy w Chirurgii Głowy i Szyi
11.	Problemy HIV i AIDS
12.	Udar Mózgu

Rys. 3. Przykładowy rezultat wyszukiwania za pomocą formularza

Znalezione w wyniku wyszukiwania tytuły czasopism są odnośnikami prowadzącymi do pełnych opisów przechowywanych w bazie danych. Na rysunku 4. przedstawiono informacje, które pokażą się po wybraniu pierwszego czasopisma znajdującego się na liście z rysunku 3.

Tytuł:	AAEM Annals of Agricultural and Environmental Medicine
Adres strony WWW:	http://www.aaem.pl/
ISSN:	1232-1966
Data początkowa:	1994
Data online:	1994
Wydawca:	Instytut Medycyny Wsi w Lublinie
Symbol UKD:	504 ; 63
Częstotliwość:	półrocznik
Spisy treści:	1994/1/1-
Abstrakty:	1996/3/1-
Pełne teksty:	1997/4/1-
Wskazówki dla autorów:	http://www.aaem.pl/guidelines.htm
Fachowe:	NIE
Tylko online:	NIE
Wyszukiwarka:	NIE
Dziedzina:	rolnictwo ochrona środowiska

Rys. 4. Szczegółowe informacje na temat jednego z czasopism

Plany na przyszłość

Zdajemy sobie sprawę, że samo stworzenie bazy i jej umieszczenie w Internecie to nie wszystko. Równie ważna praca na przyszłość to jej ciągła aktualizacja (zwłaszcza sprawdzanie adresów WWW) i dodawanie nowych tytułów. W obu tych aspektach liczymy także na korzystających z naszej bazy. Komunikację z nami z pewnością ułatwi stworzony przez nas formularz dodawania nowych tytułów, a także e-mailowy kontakt z nami, który umożliwi przesłanie wszelkich uwag i sugestii. Będziemy za nie szczególnie wdzięczni.

Przypisy

- [1] PULIKOWSKI, A., DRABEK, A. *Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne* [on-line]. Katowice: Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, 2005 [dostęp 9 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>.
- [2] GAWARECKI, W. Czasopisma elektroniczne: charakterystyka i próba klasyfikacji. *Przegląd Biblioteczny* 1999, nr 3, s. 141-147.
- [3] STEPOWICZ, M. Czasopisma w Internecie. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 1999, nr 2 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/e002-07.html>.
- [4] PIOTROWSKA, E., ZAJĄC, R. Czasopisma elektroniczne w bibliotekach naukowych. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, nr 7 (36) [dostęp 2 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/piotrowska.php>.
- [5] GÓRNIĄK, T., KOWALEWSKA, U. Czasopisma elektroniczne w bibliotekach polskich uczelni wyższych. *Bibliotekarz* 2003, nr 7/8, s. 21-25.
- [6] MACIEJEWSKA, Ł. Czasopisma elektroniczne a konsorcja. Refleksje administratora serwisu e-czasopism. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, nr 7 (36) [dostęp 9 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/maciejewska.php>.
- [7] PIOTROWICZ, G. Konsorcja bibliotek uczelnianych - wczoraj, dziś, jutro. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, nr 7 (36) [dostęp: 2005-10-09]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/piotrowicz.php>.
- [8] STĘPNIĄK, J. Konsorcjum Elsevier - sposób na dostęp do czasopism elektronicznych. In *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, nr 5 (34) [dostęp 9 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/34/stepniak.php>.
- [9] ZAWADO, H. Elektroniczne wydawnictwa ciągłe w bibliotekach. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2002, nr 2 (80), s. 86-93.
- [10] *Witryna czasopism* [on-line]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://witryna.czasopism.pl/pl/>.
- [11] *EBIB - Czasopisma: Polskie Czasopisma Bibliotekarskie* [on-line]. [dostęp 2 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/czasopisma/czasopismo.php?spisy=tak>.

[12] *BazTech - Baza zawartości polskich czasopism technicznych* [on-line]. [dostęp 2 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://baztech.icm.edu.pl/>.

[13] GAWARECKI, W. *Lista polskich czasopism elektronicznych oraz elektronicznych odpowiedników periodyków drukowanych* [on-line]. [dostęp 12 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://bilon.miks.uj.edu.pl/archiwum/czasopisma/pol.html>.

[14] *Index Copernicus – Journal Master List* [on-line]. Medical Science International 2001-2005 [dostęp 2 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://journals.indexcopernicus.com/>.

[15] *Katalog Mediów Polskich* [on-line]. Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ [dostęp 2 października 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://media.onet.pl>.

[16] *Główna Biblioteka Lekarska – Czasopisma polskie* [on-line]. Warszawa: Główna Biblioteka Lekarska [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.gbl.waw.pl/czasopisma-polskie.htm>.

[17] *Polskie czasopisma on-line na obcych serwerach* [on-line]. Poznań: Biblioteki Głównej Akademii Medycznej [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: http://www2.bg.am.poznan.pl/czasopisma/inne_serwery.php?lang=pol&type=pol.

[18] *E-czasopisma polskie ogólnodostępne* [on-line]. Gdańsk: Biblioteka Główna Akademii Medycznej [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.biblioteka.amg.gda.pl/index.php?action=strona&id=130>.

[19] *Polski Serwer Prawa* [on-line].: Wydaw. Prawnicze LEX [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.prawo.lex.pl/>.

[20] *Wydawnictwo SIGMA-NOT* [on-line]. 2005 [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sigma-not.pl/>.

[21] *Wydawnictwo Elamed* [on-line]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.elamed.com.pl/>.

[22] *Wydawnictwo Termedia* [on-line]. [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.termedia.pl/page.php>.

[23] *Infor.pl* [on-line].: Grupa Wydawnicza INFOR [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.infor.pl/>.

[24] *Via Medica - Wydawnictwo Medyczne* [on-line]. Gdańsk: Wydaw. Via Medica [dostęp: 2005-10-02]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.viamedica.pl/>.

Baza danych ?Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne? - stan badań / Aneta Drabek, Arkadiusz Pulikowski// W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 1/2006 (71) grudzień/styczeń. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2006. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/71/drabek.php>. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187